
CONGOST, ROSA (2016). *Les lliçons d'història. El jove Pierre Vilar (1924-1939)*. Barcelona: L'Avenç, 478 p.

«Nosaltres no vam inventar la Història Total. La vivíem». Aquest encaçalament, oportunament triat per Rosa Congost, constitueix una síntesi de tota aquesta biografia intel·lectual confeïda mitjançant la consulta del fons epistolar que el Vilar (1906-2003) estudiant universitari intercanviava amb la seva germana, Maria, i la seva tia, Francesca.

El període temporal aprofundit en l'estudi que ens ocupa complementa la primera part del testimoni biogràfic oral de l'historiador occità a *Pensar històricament* (1995). Es tracta de l'apartat de caient metodològic «El comú i el sagrat», el qual permet d'escatir les traces del materialisme històric adoptat per Vilar tot partint de les qüestions —a tenir en compte en una recerca totalitzadora— que es desprenen —materials i de psicologia col·lectiva— de l'anàlisi del fet social com a *cosa* establerta pel sociòleg Durkheim. Aquesta part serveix, doncs, de connector amb l'obra que comentem.

La primera part de *Les lliçons de la història* —els tres primers capítols— abasta la formació i la graduació de Vilar, és a dir, el període com-

près des de l'anada de Montpeller a la Sorbona de París a fi d'obtenir la llicenciatura en història. Així, Congost, sintetitza i contextualitza un primer contingent de correspondència en què s'evidencien les impressions, els parers i actituds de Pierre Vilar en el context de l'agrupació d'alumnes postulants a graduació, i la seva participació en el Grup d'Estudis Socialistes (1924-1929), primera baula associativa que denota l'orientació política futura de l'historiador. La formació a l'Escola Normal —«La vida col·lectiva»—, com a prolegomen universitari, permet de bastir la dinàmica de Vilar en el si de les organitzacions d'estudiants i les seves primeres col·laboracions en òrgans polítics (*La vie socialiste*) tractant críticament, per exemple, el tipus de socialisme existent a l'Escola Normal (1928). Aquest apartat també estableix un marc de relacions amb altres companys, alguns dels quals ocuparen llocs destacats en la política (Mendès France) i en l'espectre sociocultural (Sartre, Romain, Aron). El calidoscopi que ens ofereix l'estudi és extremament útil per concretar els «circuitos» pels quals transcorre la vida acadèmica i associativa del futur historiador. Aquest aspecte, però, cal no deslligar-lo de la matriu historiogràfica en la qual es desenvolupaven els joves *normaliens*, amb referents —criticats irònicament per Vilar— com Charles

Seignobos (p. 76). La vida intel·lectual transcorria en aquest context d'influència de mestratges i de vinculació a agrupacions estudiantils que reconeixien lideratges d'esquerra com Jean Jaurès, a l'homenatge del qual participà Vilar.

Ara bé, la vida no és unilineal. Els meandres hi són imperatius i resten definits per l'evolució metodològica —el mètode, mot clau del Vilar dels anys vint— del jove estudiant. És així que la recerca esclareix l'evolució de Vilar cap a la geografia en la perspectiva de trobar-hi una eina analítica i, sobretot, interpretativa de la realitat contemporània. Albert Démangeon i Max Sorre hi exerciren un mestratge essencial que el dugueren a l'elaboració del diploma d'estudis de grau i, doncs, a la seva primera vinculació amb Catalunya d'ençà de 1927. Les relacions primícies que el geògraf hi establí amb Pau Vila foren determinants per a la recerca sobre la industrialització a la regió econòmica de Barcelona publicada a *Annales de Géographie* el 1929.

A partir d'aquest moment, el volum basteix els camins empresos per Vilar, i que el dugueren a una estada a la Casa Velázquez de Madrid, un centre resident i d'estudis per a alumnes francesos. La filia catalana de l'occità, però, era evident —en una vivència viària que explicita antinòmies entre la vida i el tarannà entre Madrid i a

Barcelona—, la qual cosa restava del tot especificada arran dels anys trenta.

Les parts finals de la recerca —«La forja d'un futur professional» i «La fi d'un cicle formatiu»— recullen la relació de Vilar —i de la seva futura muller, la basca Gabriela Berrogain—, amb agrupacions culturals i intel·lectuals del Principat. Aquest marc, juntament amb la reflexió crítica continuada duta a terme pel jove llicenciat i professor d'institut, motivà el pas de la geografia a la història com a «ofici». No fou, lògicament, una transició mecànica, sinó que en l'endemig hi havia l'influx de la història estructuralista dels *Annals* i la seva revista (1929) i, fonamentalment, hi apareixia l'aprofundiment en l'anàlisi d'una vida col·lectiva nacional en l'albada republicana, amb influències significatives (Carles Pi i Sunyer). La relació dels set treballs de Vilar comentats per Congost entre 1933 i 1935 referència els interessos geograficoeconòmics (però també amb un cert enfocament geopolític) i exposa les primeres reflexions historiogràfiques —al *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya*, segurament a través de Pau Vila— al voltant d'Antoni de Capmany (p. 334 i sq). Amb tot, la dedicació a la geografia econòmica i humana restà a la base de la futura condició historiadora: aquella geografia i història, és clar, es retroalimentaven. La consciència històrica s'anava deixatant en aquestes recerques

primiceres on començaven a besllumar reflexions de caire nacionalitari. El núvol de referents aportats per Congost (p. 446) permet d'entrellucar referents de Pierre Vilar als anys trenta.

Cal destacar que «la lliçó d'història» de Vilar restava empeltada, com no podia ser d'una altra manera, pel temps polític. Una conjuntura que serví per aprofundir en el fet nacional, en contraposició al nacionalisme (expansionista) d'intel·lectuals republicans espanyols com Claudio Sánchez Albornoz. A la base d'aquest fet hi havia el balanç bibliogràfic que Vilar publicà a la nounada revista *La Pensée* al voltant de les «històries d'Espanya» fins aleshores publicades. Així, les pàgines finals de l'estudi (p. 432 i *sq*) recullen una carta que Vilar adreçà a l'historiador (juny de 1939) on es comenten les preses de posicions —uniformistes i filopressives— respecte de l'Estatut d'Autonomia de 1932, metàfora de la concepció que es tenia en sectors socials majoritaris espanyols respecte de Catalunya. Aquest fet no era gens secundari car permetia de reflectir empíricament una concepció republicana que identificava Estat i realitat uninacional, tret que arriba fins als nostres dies.¹

Fins ací la síntesi (escadussera) dels fets. Uns fets que allò que els sosté no és altra cosa que el combat per la història total, no pas elaborada des del «laboratori» acadèmic, ans com a resultat de l'acte de coneixement directe, biogràfic.

El que s'extreu d'aquesta obra —a la qual potser caldria incorporar un capítol introductori general sobre el context historiogràfic francès, per bé que apuntat en el cas de Vilar (p. 146-150)— és que la concepció integrada de tot fet social és conseqüència de meditacions arran d'experiències que van definint la identitat intel·lectual. La història total comportava anar-la construint des de la pràctica teòrica i investigadora: la-història-en-marxa. I d'aquesta pràctica anà sorgint un «mètode», que alhora es retroalimentava amb nous contrastes i amb noves motivacions. Per aquest motiu, Vilar deia que hom vivia la història total, de la qual la concepció dels annalistes fou un punt de partença. Comptat i debatut, aquesta percepció resta reforçada per una altra observació vilariana: «L'historiador és dins la història» (p. 456). De fet, aquesta biografia de formació no deixa de reflectir que qualsevol intent de comprensió dels fenòmens col·lectius és indestriable de la relació entre consciència de subjectivitat (no pas subjectivisme) i context. Vilar n'és exemple, d'una tra-

1. Aquesta lletra ha estat comentada de manera adient pel periodista Ignasi Aragay a «El mal d'Espanya, segons Pierre Vilar», *Ara*, 3 de juliol de 2016, p. 46.

jectòria —tota trajectòria n'és— *històrica*. L'historiador és conseqüència d'aprehendre el temps històric propi, que esdevé temps cultural i polític. De la consciència de participar en aquesta doble temporalitat en sorgeix —com a projecte que esdevé— la història total. La concepció metodològica de la tesi de Vilar prenent com a base els «fonaments econòmics [geogràfics i polítics] de les estructures nacionals» n'és una conseqüència. Som aquesta —l'única— història.

Xavier FERRÉ TRILL
Universitat Rovira i Virgili
xavier.ferre@urv.cat

MANCHO, CARLES [ed.] (2018). *El Brodat de la Creació de la catedral de Girona*. Bellaterra, Barcelona, Girona, Lleida, Tarragona: Memoria Artium, 418 p.

El catàleg d'obres sobre el *Brodat de la Creació* s'ha enriquit darre-rament amb un volum monogràfic i miscel·lani que replanteja molts dels llocs comuns repetits històricament i formula noves hipòtesis. L'edició és de Memoria Artium, que és un projecte editorial compartit per les universitats de Barcelona,

Autònoma de Barcelona, Girona, Lleida, Rovira i Virgili, Politècnica de Catalunya, MNAC i Museu del Disseny de Barcelona. Obre el volum una doble presentació de Francesc Pardo, bisbe de Girona, i Àngels Solé, directora del Centre de Restauració de Béns Mobles de Catalunya. Carles Mancho és l'editor del llibre, que inclou un conjunt de col·laboracions de diversos autors amb perspectives diferents focalitzades en el *Brodat*.

El professor Mancho fa en la introducció un al·legat a favor d'un enfocament complex i interdisciplinari de la recerca, amb treball en equip i projectes compartits, defugint el que ell anomena «individualisme egocèntric», com un camí per fer avançar el coneixement fonamentat en el debat intel·lectual. Ell mateix en el seu article ens proposa una metàfora suggerent amb el joc de la xanca; el camí per arribar al cel no és mai una dreuera, sinó un lent i sinuós avançar pas a pas. Des d'aquesta perspectiva ens proposa un volum que vol ser un punt de partida i no pas un punt d'arribada i un canvi de mirada cap al *Brodat* mirant de fixar l'atenció en algunes preguntes que fins ara potser no s'havien formulat adequadament i situant-lo en el context arquitectònic i litúrgic de la catedral romànica per a la qual s'hauria encarregat i fet.